

Radmila Lorencová – Spiritualita uživatelů alkoholu a marihuany (2011)

Daniel Zeman

*Fakulta humanitních studií, Univerzita
Karlova v Praze
zeman.daniel@gmail.com*

PODLE statistik patříme k zemím s velmi vysokou mírou konzumace marihuany a alkoholu, zvláště piva. Česká republika, zdálo by se, tvoří přímo ideální „laborator“ pro výzkum konzumace návykových látek, jejich dopadu, individuálnímu významu atd. Proto může překvapit, že nejsme přímo zavaleni vědeckými studii, které by se z různých pozic věnovaly tématu konzumace těchto látek.

Radmila Lorencová se v poměrně útlé knize snaží dobrat odpovědi na komplikovanou otázku: Má konzumace alkoholu a marihuany v naší společnosti spirituální rovinu? Teoretický „background“ knihy představuje klasik Victor Turner a jeho teorie liminoidních jevů a dále Roy Baumeister, klinický psycholog zabývající se tématem „já“ a potřebou úniku před vlastní identitou.

Pro používání teoretický vhléd je primárně nutné vypořádat se s rituálem. Autorka je si vědoma, že rituál sice nelze pojmenovat jedním způsobem, ale zároveň je nutné ho nějak ukotvit, a předkládá následující definici: „Rituál je zdrojem a zároveň výsledkem lidské kreativity, umožňuje prožívání něčeho, co jde za běžnou každodenní zkušenost a co člověk nedokáže snadno popsat slovy“ (s. 14). Přičemž kreativita je chápána jako schopnost vidět staré věci nově.

Předem je třeba říci, že půvab a zároveň riziko myšlenek Victora Turnera spočívá v nesmírně tenké hraně mezi nepřípustnou idealizací a vystihnutím podstaty věci. V jeho pojetí společnost (struktura) „potřebuje“ ke svému fungování a vývoji antistrukturu – vystoupení z běžného řádu světa, které dodává relativitu v podobě liminálních (v klasických společnostech) či liminoidních (v industriálních societách) zku-

šeností. Ty jsou často dosahovány v rovnostářském společenství nazývaném *communitas*.

Pro autorku je možné nahlížet na „huliče“ a další konzumenty psychoaktivních látek jako na spontánní *communitas* – fluidní a otevřené společenství, které nabízí únik ze struktury. Spontánní *communitas* je jediná forma *communitas*, která umožňuje výstup mimo denní realitu (s. 21). Aplikace psychoaktivních látek je v knize nahlížena jako „liminoidní jev – volnočasová aktivita, která je předmětem volby a víceméně sdružuje dohromady autonomní jednotlivce, než aby byla skutečným kolektivním projevem“ (s. 27). Důvodem pro časté liminoidní úniky je podle teorie Roye Baumeistera přílišné zdůrazňování „já“. Jde o občasný únik před vlastní identitou, toliko přeceňovanou v naší společnosti. Pokud společnost úniky nedovoluje, hrozí jedinci zvýšená míra stresu, patologické chování atd. A právě díky občasnému „vypouštění liminoidní páry“ je možné naplňovat vysoké cíle naší společnosti. Zde se „potkávají“ Victor Turner i Roy Baumeister v potřebě dialektického vztahu mezi strukturou a antistrukturou, mezi budováním identity a tvořivým únikem z ní. Turnerova teorie dále vyzdvihuje rozdíl mezi prací a volným časem (s. 30), autorka si skrze Thomase Luckmanna všimá, že právě náboženství se stává v západním světě volnočasovou spotřební záležitostí (s. 32), posvátno se stává individuálním a právě liminální zážitky mohou mít spirituální podobu.

Hlavní metodou pro výzkum spirituality alkoholu a marihuany se stalo dotazníkové šetření, byl použit mimo jiné i Pražský dotazník spirituality. Druhým pilířem bylo sledování webových serverů a diskusí věnujících se užívání marihuany. Ke zvoleným metodám lze mít dvě protichůdné poznámky. V první řadě může být problematické sledovat antistrukturální fenomény něčím tak strukturálním, jako je dotazník. Avšak statistické vyhodnocení dotazníkového šetření přináší tvrdá data, která mohou být použita například v diskusích ohledně státního přístupu k návykovým látkám. Každopádně může být pro někoho problematické, aby za čísla a výsledky dotazníkového šetření odhalil podstatu konzumace marihuany a alkoholu.

Nejasné je také zařazení slova alkohol do názvu knihy, přičemž se kniha prakticky alkoholu nevěnuje. Autorce šlo patrně o naznačení mlhavé opozice mezi strukturálním alkoholem, coby

odměnou za vykonanou práci, znakem maskulinity a každodenní činností a antistrukturálním nejasným požíváním marihuany, které může mít na rozdíl od alkoholu spirituální konotace (s. 62 a dále). To samé se prokázalo i dotazníkovým šetřením. Následovat musí otázka, zda-li marihuana způsobuje zvýšenou spirituální citlivost, nebo je vyhledávána jako prostředek více spirituálními lidmi (s. 93). Kniha se spíše přiklání k názoru, že marihuana zvyšuje spiritualitu (s. 99). Zde se dostáváme k z principu nezodpověditelné otázce – jsou významy tvořeny sociální konstrukcí, či jsou obsaženy ve věcech jako takových? Autorce lze lehce oponovat: například konzumace alkoholu, marihuany a prakticky čehokoliv se v lidské společnosti vyskytuje v různých formách. Kapr je na Vánoce svátečním jídlem, avšak v létě jej budeme pojídat bez sebemenší špetky svátečnosti. Stejně je složité dávat do jedné skupiny muže, který vypije po práci pravidelně deset piv, a kněze, který přijímá „krev Kristovu“ jen proto, že oba pijí alkohol. Z jistého pohledu by tak bylo rozumnější i kuřáky marihuany vnímat v rámci konzistentnějších skupin než označením „hulič“ – můžeme uvažovat o zařazení v rámci subkultur nebo věkových kategorií, ve kterých můžeme případnou spiritualitu „uzavřít“ do lépe popsatečných skupin. Kniha se rovněž nevěnuje ontogenezi „huliče“ v tom slova smyslu, že co je na začátku posvátné, časem přerůstá v běžné, popřípadě nutné. Avšak veškerá kritika autorčina přístupu je více hledáním a naznačením jiných možných přístupů a dalších kategorií nežli vyvrácením závěrů knihy. Množina možných řešení je stále početná. Ostatně sama autorka k závěru práce konstatuje, že velmi záleží na vnitřním vyladění člověka (s. 122), a i když jsou čísla signifikantní, další proměnná může celý výsledek změnit.

Na závěr lze říci, že kniha sice čas od času předkládá nedoložená či příliš odvážná tvrzení (a to i mimo hlavní závěry), na druhou stranu bez nich si lze jen stěží představit antropologii inspirovanou Victorem Turnerem. Rozhodně by bylo dobré předloženou teorii dále podpořit daty a dalšími výzkumy. V konečném důsledku však Radmila Lorencová pomáhá otvírat novou vědeckou diskusi a zároveň předkládá antropologickou studii současných fenoménů, což je v našem prostředí stále nedostatkovým zbožím.

LORENCOVÁ, R. 2011. *Spiritualita uživatelů alkoholu a marihuany*. Praha: Dauphin. 139 s.

Jan Záhořík – Dějiny Rwandy a Burundi (2012)

Jakub Kydlíček

*Katedra historických věd, Filozofická fakulta,
Západočeská univerzita v Plzni
kydlicekj@gmail.com*

EDICE *Dějiny států* je charakteristická svou sympatickou snahou o spojení odborné monografie a jejího „populárního“ dopadu i mimo rámec odborné veřejnosti. Na Dějinách Rwandy a Burundi lze ocenit právě fakt, že i přes odbornou výši dokáže jasně a přehledně držet narativní linii a pozornost i u neobdobné části čtenářstva.

Psát dějiny afrických zemí je poměrně riskantním byznysem, zvláště v posledních dekádách. V reakci na postkoloniální vývoj v Africe a na Blízkém východě se naplno začala projevat defenzivní tendence západních autorů, jejichž „orientalistický“ monopol byl vyvrácen. V takzvané post-Saidovské éře (Orientalismus, 1979) začal kromě boomu afrických autorů i trend odsuzování západní historiografie coby koloniálního nástroje, který konceptualizuje a vnucuje různé etnické a historické kontexty nezápadním čtenářům, a pokračuje tak v neúspěšných koloniálních civilizačních misích. Pro západního autora má postkoloniální akademický diskurs několik dopadů. Především to je nutnost redefinice pramenné základny, vedoucí k objevování nových zdrojů orálních tradic, folkloru, mikrohistorie etc. Na druhou stranu, jako kdyby se západní autor musel vyvarovat všech esencionalistických závěrů, rétorice a tématům, které by mohly být chápány jako dehonestující vůči zkoumanému subjektu (a tedy nahlíženy jako pokračování koloniálního diskursu). Autor pocházející z českého prostředí má pak i poněkud jinou pozici než jeho kolegové z frankofonního či anglosaského akademického prostředí. Sice není zatížen koloniální minulostí (většina např. francouzských autorů ve skutečnosti také ne, jedná se jen o imaginární konstrukt „koloniální minulosti“, která nutí o některých tématech mlčet), na druhou stranu v našem prostředí chybí background dlouhé tradice mimoevropských